

МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРИ ВИЯВЛЕННІ В РЕЗУЛЬТАТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТУВАННЯ ДО ВЧИНЕННЯ, ВЧИНЕННЯ УМИСНОГО ВБИВСТВА

MODELS OF THE ORGANIZATION OF INTERACTION BETWEEN THE INVESTIGATOR AND OPERATIVE UNITS WHEN DETECTED THE PREPARATION FOR COMMITMENT, COMMITMENT OF INTENTIONAL MURDER AS A RESULT OF PERFORMANCE OF OPERATIVE AND SEARCH ACTIVITIES

Сабанюк Т.Р., аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1
Інститут з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ

Стаття присвячена визначенню моделей організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства. В результаті проведеного дослідження констатовано, що формування моделей взаємодії організації між оперативним підрозділом та слідчим при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства відбувається на двох рівнях – стратегічному та тактичному. На стратегічному – вирішуються завдання з формування нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення діяльності з виявлення готування, вчинення умисних вбивств, їх документування для подальшого використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні під час досудового розслідування, підвищення рівня кваліфікації співробітників оперативного підрозділу та слідчих, які спеціалізуються на виявленні, документуванні та розслідуванні умисних вбивств. Тактичний – пов'язаний з організацією взаємодії у конкретних кейсах по фактах виявлення готування до вчинення, замаху на вчинення умисного вбивства. Стратегічний та тактичний рівень організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим прямо взаємопов'язані. Без формування загальної системи управління процесами спільної діяльності цих суб'єктів взаємодії неможливо є організація ефективної взаємодії у конкретній оперативно-розшуковій справі. Компонентами моделей організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства та стратегічному та тактичному рівнях є суб'єкти, завдання, засоби та умови організації взаємодії. Особливості організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим у конкретних оперативно-розшукових справах взаємопов'язані з оперативно-розшуковою ситуацією, яка склалася на момент прийняття рішення керівником оперативного підрозділу про потребу залучення слідчого для надання методичної допомоги у оперативно-розшуковому кейсі. Оптимальним є прийняття рішення про закріплення за оперативно-розшуковою справою слідчого одразу після одержання первинної інформації щодо готування особи до вчинення умисного вбивства. Це дозволяє своєчасно прийняти рішення про припинення провадження в оперативно-розшуковій справі, скерувати її матеріали до органу досудового розслідування для внесення відомостей до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань, своєчасно припинити протиправні дії особи, спрямовані на вчинення умисного вбивства, з одночасним фіксуванням таких дій у кримінальному провадженні.

Ключові слова: модель організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів, оперативно-розшукова діяльність, умисне вбивство, розслідування кримінального правопорушення.

The article is devoted to the definition of the models of the organization of the interaction of the investigator and operative units when, as a result of operational and investigative activities, preparation for the commission of intentional murder is detected. As a result of the conducted research, it was established that the formation of models of the organization of interaction between the operational unit and the investigator when, as a result of operational and investigative activities, preparation for the commission, the commission of intentional murder, is detected at two levels – strategic and tactical. At the strategic level, the tasks of forming regulatory, legal, personnel and logistical support for the detection of preparation, the commission of intentional murders, their documentation for the further use of the results of operative-investigative activities in criminal proceedings during pre-trial investigation, and the improvement of the level of qualification of employees of the operational unit are solved and investigators, who specialize in detecting, documenting and investigating premeditated murders. Tactical – related to the organization of interaction in specific cases on the facts of detection of preparation for committing, attempted murder. The strategic and tactical level of organization of interaction between the operative unit and the investigator are directly interconnected. Without the formation of a general management system for the processes of joint activity of these subjects of interaction, it is impossible to organize effective interaction in a specific operative and investigative matter. The components of the models for the organization of interaction between the operational unit and the investigator when, as a result of the implementation of operative and investigative activities, preparation for the commission, the commission of intentional murder, and at the strategic and tactical levels are detected, there are subjects, tasks, means and conditions for the organization of interaction. Peculiarities of the organization of interaction between the operational unit and the investigator in specific operational-investigative cases are interrelated with the operational-investigative situation that arose at the time of the decision by the head of the operational unit about the need to involve an investigator to provide methodical assistance in an operational-investigative case. It is optimal to make a decision to attach an investigator to an operative-search case immediately after receiving initial information regarding the preparation of a person to commit intentional murder. This makes it possible to make a timely decision to terminate proceedings in an operational investigation case, to send its materials to the pretrial investigation case for entering information into the Unified State Register of Pretrial Investigations, to promptly stop illegal actions of a person aimed at committing intentional murder, with the simultaneous recording of such actions in the criminal record proceedings.

Key words: model of the organization of the interaction of the investigator and operational units, operational and investigative activity, intentional murder, investigation of a criminal offense.

Умисні вбивства відносяться до категорії кримінальних правопорушень, встановлення обставин готування, вчинення яких, осіб, які причетні до цього, потребує максимальної концентрації значних ресурсів оперативних підрозділів та органу досудового розслідування у стислі проміжки часу. Як зазначають О.М. Лепеха та О.В. Кондратюк, своєчасне реагувати на готування вбивства, навіть коли є попередня інформація, вкрай проблематично,

оскільки на підготовку та реалізацію злочину зловмисник спрямовує конкретно підібрані сили та засоби, на готування яких він до моменту, коли стає відомо про такі факти, міг мати у своєму розпорядженні набагато більше часу, ніж має оперативний підрозділ [1, с. 121–122]. За таких умов діяльність оперативного підрозділу та слідчого для забезпечення припинення вчинення цього злочину та притягнення до кримінальної відповідальності

винних вимагає організації такої діяльності відповідно до вимог чинного законодавства та ситуації, яка склалася.

Аналіз наукового доробку у галузях теорії оперативно-розшукової діяльності та криміналістики свідчить про відсутність досліджень, предметом яких виступали би питання форм організації управління процесами взаємодії між оперативними підрозділами та слідчим як під час виявлення фактів готування, вчинення окремих різновидів злочинів, так і їх досудового розслідування. В теорії управління визначається, що формування ефективної системи засобів вирішення управлінських завдань має відбуватися в рамках чітко визначеної керівником моделі управління. Аналіз робіт з менеджменту свідчить про наявність широкого спектру моделей управління, застосування яких залежить від мети, сфери діяльності, умов, у яких вона реалізується, функціонального потенціалу колективу, об'єкту, на який спрямована діяльність, тощо [2; 3, с. 75–85]. Модель організації взаємодії між суб'єктами спільної для них діяльності виступає категорією, яка дозволяє визначити систему заходів, які забезпечують формування управління процесами взаємодії та її реалізацію у певних умовах такої діяльності.

Звернемо спочатку нашу увагу на умови, які впливають на організацію взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим.

В теорії оперативно-розшукової діяльності сукупність умов, у яких здійснюється вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, визначається як оперативно-розшукова ситуація. С.О. Павленко, спираючись на напрацювання криміналістичної теорії слідчих ситуацій, залежно від їх взаємозв'язку з суб'єктами оперативно-розшукової діяльності виділяє об'єктивні та суб'єктивні чинники формування оперативно-розшукових ситуацій [4, с. 50]. Такий підхід забезпечує синхронізацію підходів до розгляду умов організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом як під час здійснення оперативно-розшукової діяльності так і під час досудового розслідування. Керуючись таким підходом до числа об'єктивних чинників ситуацій взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим в оперативно-розшукових справах щодо готування, вчинення умисного вбивства відносяться:

- нормативно-правові приписи, які регламентують повноваження суб'єктів взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим під час виявлення та документування оперативним підрозділом готування, замаху на вчинення злочину;

- наявні на певний момент джерела оперативно-розшукової інформації, їх достовірність та потенційна можливість бути використаними при прийнятті рішень в оперативно-розшуковій справі, проведенні оперативно-розшукових заходів та в подальшому в доказуванні у кримінальному провадженні;

- організаційні та матеріально-технічні можливості з документування протиправної діяльності осіб, які є в розпорядженні оперативного підрозділу.

Суб'єктивними чинниками є:

- склад співробітників оперативного та слідчого підрозділу, які взаємодіють, їх професійні якості та досвід роботи з документування готування, замаху на вчинення умисного вбивства;

- особливості суб'єкта (особи, групи осіб), щодо яких здійснюється провадження в оперативно-розшуковій справі – його психологічні особливості, професійний досвід, досвід злочинної діяльності, соціальні зв'язки, тощо.

Розуміння сутності нормативно-правової регламентації такої взаємодії забезпечує визначення функціонального спектру моделі управління, рамок в яких можуть діяти суб'єкти організації взаємодії.

Реформа кримінального судочинства 2012 року внесла кардинальні зміни у нормативно-правову регламентацію оперативно-розшукової діяльності.

Адаптація європейського досвіду у сфері кримінального судочинства призвела до формування нормативних приписів абзацу другого ст. 99 КПК України, якими визначено, що протоколи оперативно-розшукових заходів та додатки до них, оформлені відповідно до вимог КПК України, є документами джерелами доказів у кримінальному провадженні. Окрім цього компонентом правового механізму використання результатів оперативно-розшукової діяльності виступили норми ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», якими визначена процесуальна форма проведення окремих оперативно-розшукових заходів – аналогічна до процесуальної форми негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених главою 21 КПК України. У кримінальному провадженні оперативно-розшукові заходи замінили функціонально відповідні їм негласні слідчі (розшукові) дії. Роль оперативних підрозділів у кримінальному провадженні, виходячи з ч. 1 ст. 41 КПК України, зведена до проведення за письмовим дорученням слідчого, прокурора слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій.

Наведені новели у оперативно-розшуковому та кримінальному процесуальному законодавстві змінили співвідношення між оперативно-розшуковою та кримінальною процесуальною діяльністю. Потреба в забезпеченні виконання завдання з пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України (ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»), генетично зумовлює ціле полягання оперативно-розшукової діяльності в рамках оперативного-розшукової справи на формування таких її результатів, які зможуть забезпечити притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності в рамках кримінального провадження. За формування таких результатів відповідають співробітники оперативного підрозділу, які здійснюють провадження в оперативно-розшуковій справі. Виходячи з п. 1 Розділу III Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 07.07.2017 № 575, оперативний підрозділ в питаннях взаємодії зі слідчим має займати активну позицію з питань організації взаємодії під час провадження в оперативно-розшуковій справі. Саме керівник оперативного підрозділу має письмово звертатися до керівника слідчого підрозділу про закріплення за оперативно-розшуковою справою слідчого для забезпечення методичного супроводження її реалізації та надання практичної допомоги оперативному підрозділу. Пункти 2–4 розділу III вказаної інструкції містять настанови про порядок надання доступу слідчому до матеріалів оперативно-розшукової справи, функціонал спільної оперативної наради оперативного та слідчого підрозділу для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в Єдиному реєстрі досудових розслідувань. Однак, визначати компоненти моделі організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим на рівні конкретної оперативно-розшукової справи – упустити цілий комплекс рішень та заходів, які передують цьому, спрямовуються на формування умов для ефективної взаємодії між суб'єктами взаємодії.

Моделі організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим під час провадження в оперативно-розшуковій справі щодо готування, вчинення умисного вбивства формуються на декількох рівнях.

Перший – стратегічний. На цьому рівні вирішуються завдання з формування нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення діяльності з виявлення готування, вчинення умисних вбивств, їх документування для подальшого використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному

провадженні під час досудового розслідування, підвищення рівня кваліфікації співробітників оперативного підрозділу та слідчих, які спеціалізуються на виявленні, документуванні та розслідуванні умисних вбивств. Тобто на цьому рівні формується готовність до спільної діяльності оперативного підрозділу та слідчого щодо такого різновиду кримінальних правопорушень. Це рівень керівників підрозділів Національної поліції, які мають:

- організувати та здійснювати підбір і розстановку кадрів у відповідних оперативних підрозділах, з урахуванням їх професійної та психологічної підготовки для роботи по умисним вбивствам;

- формувати матеріально-технічну базу діяльності оперативного підрозділу, яка забезпечуватиме виконання його співробітниками завдань оперативно-розшукової діяльності;

- організувати заходи, спрямовані на вироблення алгоритмів дій співробітників оперативного підрозділу у типових ситуаціях, які можуть виникнути під час роботи по оперативно-розшуковій справі за фактом готування, вчинення умисного вбивства, та злагодження діяльності співробітників такого підрозділу;

- організувати проведення спільних заходів з підвищення кваліфікації співробітників оперативного підрозділу та слідчих, які спеціалізуються на виявленні, документуванні та розслідуванні умисних вбивств.

Безумовно, успішне відпрацювання за всіма наведеними вище завданнями на цьому рівні формування моделі організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим під час виявлення та документування умисних вбивств в більшій мірі залежить від спільної та якісної роботи керівників різних рівнів – від керівника підрозділу кримінальної поліції, слідчого підрозділу територіального підрозділу Національної поліції до рівня керівника кримінальної поліції, слідчого управління на рівні регіонального управління Національної поліції та керівника регіонального управління Національної поліції. Різний обсяг повноважень керівників цих рівнів генетично зумовлює взаємодію між ними через потребу вирішення спільного для них завдання щодо організації якісної роботи оперативних підрозділів та слідчих по фактам готування, замаху на вчинення умисних вбивств. На рівні керівника оперативного, слідчого підрозділу здійснюється підбір кадрів, які за професійними якостями відповідають вимогам, що пред'являються для роботи по умисним вбивствам, їх погодження та призначення на посаду здійснюється керівниками вищого рівня.

Не залишається за рамками необхідності вирішувати завдання з якісної підготовки до спільної діяльності оперативних підрозділів та слідчого під час виявлення та документування готування до вчинення, замаху на вчинення умисних вбивств і керівний склад відповідних підрозділів Департаменту карного розшуку (у складі кримінальної поліції) та Головного слідчого управління Національної поліції. При чому, структурування завдань для керівників цього рівня відбувається в контексті:

- по-перше, формування відомчої нормативно-правової бази взаємодії оперативного підрозділу та слідчого при виявленні та документуванні готування до вчинення, замаху на вчинення умисного вбивства;

- по-друге, координація та контроль за якістю підготовки відповідних підрозділів карного розшуку та органів досудового розслідування регіонального рівня до спільної діяльності щодо виявлення та документування умисних вбивств;

- по-третє, забезпечення кадровим складом відповідних підрозділів Департаменту карного розшуку, Головного слідчого управління Національної поліції, який має належного рівня практичний досвід та підготовку до надання методичної допомоги, а також безпосередньої участі у документуванні фактів готування до вчинення, замаху

на вчинення умисних вбивств, що можуть мати суспільний резонанс;

- по-четверте, забезпечення розробки та впровадження в практику методичних рекомендацій щодо взаємодії між оперативними підрозділами та слідчими під час виявлення готування, замаху по фактам вчинення умисних вбивств.

До числа засобів організації взаємодії на стратегічному рівні відноситься:

- видання відомчих/міжвідомчих нормативно-правових актів, які визначають механізм взаємодії під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень;

- видання відомчих нормативних актів, які визначають організаційно-штатну структуру, матеріально-технічне забезпечення оперативних, слідчих підрозділів, які мають спеціалізацію на виявленні та, відповідно, розслідуванні умисних вбивств;

- проведення координаційних нарад, спрямованих визначення та відпрацювання процедур ініціювання та реалізації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим у випадках виявлення готування, замаху на вчинення умисного вбивства;

- проведення семінарів-нарад, тренінгів за участі керівників та співробітників оперативних підрозділів, органів досудового розслідування, прокурорів, які спеціалізуються на кейсах щодо умисних вбивств, спрямованих на відпрацювання алгоритмів спільних дій у типових ситуаціях виявлення фактів готування, замаху, вчинення умисних вбивств.

Другий – тактичний рівень, пов'язаний з організацією взаємодії у конкретних кейсах по фактах виявлення готування до вчинення, замаху на вчинення умисного вбивства. Ключовим суб'єктом організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим у таких справах є керівник оперативного підрозділу. По-перше, саме він після визначення за результатами оцінки матеріалів оперативно-розшукової справи наявності достатніх даних про факт готування до вчинення умисного вбивства письмово звертається до керівника органу досудового розслідування про закріплення за цією справою слідчого. По-друге, в рамках провадження по оперативно-розшуковій справі слідчий, який за рішенням керівника органу досудового розслідування закріплюється за такою справою, здійснює методичне супроводження та надає практичну допомогу у визначенні моменту та достатності оперативно-розшукової інформації в матеріалах оперативно-розшукової справи для їх реалізації в доказуванні у кримінальному провадженні. Слідчий виконує важливу але другорядну роль на етапі документування факту готування до вчинення умисного вбивства оперативним підрозділом, тому що в кінцевому рахунку рішення щодо припинення провадження в оперативно-розшуковій справі, скерування її матеріалів до органу досудового розслідування для прийняття рішення про початок досудового розслідування приймається на рівні оперативного підрозділу. Окрім визначення моменту потреби в наданні методичного супроводу та практичної допомоги слідчим завданнями керівника оперативного підрозділу з організації взаємодії у оперативно-розшуковій справі є:

- забезпечення вирішення питання про доступ слідчого, керівника органу досудового розслідування до матеріалів оперативно-розшукової справи;

- організація проведення оперативної наради за участю керівника органу досудового розслідування та працівників, які брали участь в роботі по оперативно-розшуковій справі, слідчого;

- організація підготовки проекту плану заходів з припинення замаху на вчинення умисного вбивства, встановлення осіб, причетних до нього, реалізації матеріалів оперативно-розшукової справи в доказуванні у кримі-

нальному провадженні та його затвердження спільно з керівником органу досудового розслідування;

– здійснення поточного контролю за реалізацією запланованих заходів в оперативно-розшуковій справі.

Безумовно, що важливим компонентом у забезпеченні організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим має й неформальна складова ділових взаємовідносин між співробітниками оперативного підрозділу, слідчим та їхніми керівниками. Без взаємної довіри один до одного не буде досягнутий той рівень відкритості в обміні оперативною інформацією між оперативним підрозділом та слідчим, який забезпечить своєчасне визначення моменту достатності результатів оперативно-розшукової діяльності для внесення відомостей до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань та їх можливості використання їх в доказуванні у кримінальному провадженні. На це як на чинник, який суттєво впливає на ефективність взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим під час документування протиправної діяльності в оперативно-розшукових справах, вказало 98% опитаних нами респондентів. Виходячи з цього, а також з нашого особистого практичного досвіду, це питання обов'язково має бути на контролі в першу чергу в керівника оперативного підрозділу.

До суб'єктів організації взаємодії відноситься і співробітник оперативного підрозділу, в провадженні якого знаходиться оперативно-розшукова справа. Саме він має здійснювати планування спільної діяльності зі слідчим щодо реалізації результатів оперативно-розшукової діяльності. Така горизонтальна взаємодія не виникає автономно, а у взаємозв'язку із управлінськими рішеннями керівників оперативного та слідчого підрозділів. При чому слід зазначити, що співробітник оперативного підрозділу має діяти самостійно та ініціативно в рамках визначеного рішенням керівника оперативного підрозділу поля для взаємодії зі слідчим. Саме від його активності залежить складання плану заходів, реалізація яких має забезпечити одержання достатніх даних для початку кримінального провадження слідчим, визначення форм та порядку обміну інформацією зі слідчим щодо змісту результатів оперативно-розшукової діяльності по справі.

Підсумовуючи наведене можна зазначити, що формування моделей організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим при виявленні в результаті здійснення

оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства відбувається на двох рівнях – стратегічному та тактичному. На стратегічному – вирішуються завдання з формування нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення діяльності з виявлення готування, вчинення умисних вбивств, їх документування для подальшого використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні під час досудового розслідування, підвищення рівня кваліфікації співробітників оперативного підрозділу та слідчих, які спеціалізуються на виявленні, документуванні та розслідуванні умисних вбивств. Тактичний – пов'язаний з організацією взаємодії у конкретних кейсах по фактах виявлення готування до вчинення, замаху на вчинення умисного вбивства. Стратегічний та тактичний рівень організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим прямо взаємопов'язані. Без формування загальної системи управління процесами спільної діяльності цих суб'єктів взаємодії неможливо є організація ефективної взаємодії у конкретній оперативно-розшуковій справі.

Компонентами моделей організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства та стратегічному та тактичному рівнях є суб'єкти, завдання, засоби та умови організації взаємодії.

Особливості організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим у конкретних оперативно-розшукових справах взаємопов'язане з оперативно-розшуковою ситуацією, яка склалася на момент прийняття рішення керівником оперативного підрозділу про потребу залучення слідчого для надання методичної допомоги у оперативно-розшуковому кейсі. Оптимальним є прийняття рішення про закріплення за оперативно-розшуковою справою слідчого одразу після одержання первинної інформації щодо готування особи до вчинення умисного вбивства. Це дозволяє своєчасно прийняти рішення про припинення провадження в оперативно-розшуковій справі, скерувати її матеріали до органу досудового розслідування для внесення відомостей до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань, своєчасно припинити протиправні дії особи, спрямовані на вчинення умисного вбивства, з одночасним фіксуванням таких дій у кримінальному провадженні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лепеха О.М., Кондратюк О.В. До питання оперативно-розшукової характеристики умисних вбивств та її вплив на вибір форм негласної протидії злочинам. *Соціально-правові студії*. Випуск 3 (5), 2019. С. 118–123.
2. Гурина О.В., Кишківська О.Л., Скрипник К.М. Моделі і методи управління персоналом в умовах кризи. *Ефективна економіка*. № 2, 2019.
3. Єршова О.О., Гончаренко І.М. Сучасні моделі управління розвитком бізнесу: сутність, види, інноваційні бізнес-моделі. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. № 2 (7), 2022. С. 75–85.
4. Павленко С.О. Сутність та зміст оперативно-розшукової ситуації. *Форум права*. 2018. № 4. С. 42–63.